LÖRDAG 13 OKTOBER 2012
ÅBO UNDERRÄTTELSER. TEL. (02) 274 9900. E-POST: NYHETER@ABSY.FI

LÖRDAG 13 OKTOBER 2012
ÅBO UNDERRÄTTELSER. TEL. (02) 274 9900. E-POST: NYHETER@ABSY.FI

> Ekosystemet är mera komplext än så, och vi har rubbat praktiskt taget alla komponenter i det de senaste hundra åren.

Havsbotten. Bilderna är tagna ur boken "Skärgårdshavet under ytan". Foto: Erik Saanila

Erik Saanila är född i Helsingfors 1975. Efter studier i mediekunskap vid yrkesinstitutet Prakticum grundade han 2003 medieproduktionsbolaget First Frame. Sedan dess har han producerat, regisserat, filmat och klippt flera dokumentärfilmer och teveprogram. Han blev certifierad dykare 2005 och dyker oftast med sin kamera.

Marina Saanila är född och uppvuxen i Pargas och utbildad medianom vid YH Arcada. Hon har arbetat tio år vid Yle, bl.a. som redaktör för Svenska Yle i Åboland. Hon har varit med om att grunda First Frame med Erik Saanila. I bolaget har hon fungerat som producent, regissör och klippare. Hon har alltid tyckt om att skriva och vistas mycket i den åboländska skärgården.

Skärgårdshavet under ytan

"Skärgårdshavet under ytan" (Litorale, 2012) är en bok som borde läsas av alla med intresse för vårt hav. En grutta lättläst folkbildning om Skärgårdshavets marina liv och utveckling. Enligt paret **Marina** (text) och **Erik Saanila** (foto) är syftet med boken att ge en inblick i de landskap som döljer sig under Skärgårdshavets yta, som sällan diskuteras.

Trots att Skärgårdshavet ännu har fängslande vackra undervattenslandskap döljer det också en växande yta med helt döda områden och bottnar kvävda av ruttnande algmattor; skyll sen på skarven om fisken försvinner...

Bokens utmärkta bildmaterial dokumenterar båda ytterligheterna. På en bild får vi njuta av vackra vajande ålgräsängar vid Jurmo, medan bilden intill visar effekterna av övergödningen med ruttnande och döende grönslick som kväver blåstången öster om Borstö. Ett annat bildpar visar mattor med blågröna cyanobakterier (alger) utanför Aspö och intill en muddrad gyttjebotten täckt av en bakteriehinna.

Det är denna verklighet som de flesta inte ser eller förstår effekten av, som skapar obalans i havets flora och fauna, orsakad av oss människor.

Den ensidiga och ytliga debatt som hittas i dagspress handlar oftast om det som syns ovanför ytan. Trots att människan är syndabocken, skall budbärarna skjutas (speciellt skarven)! Många andra budbärare hittas under vattenytan – som boken illustrerar.

Sen finns det debattörer som utan att blinka skriver att "eutrofieringen är en sak och mellanskarvens ökning en annan". Med ett penndrag avfärdas kopplingen mellan eutrofieringen och skarvarnas explosionsartade ökning. För att komma tillrätta med verkligheten är denna bok viktig, som också illustrerar hur det ser ut under ytan, i övergödningens spår.

Redan i Skärgård nr 2/2003 skrev forskningsledaren **Mikael Kilpi** att den primära orsaken till skarvarnas ökning är övergödda kustvatten som bjuder på allt mera näring under häckningstid samt fiskodlingar (längre söderut) som ger mat under övervintringen.

I ett mejl nu i höst från **Erik Bonsdorff**, professor i marinbiologi vid Åbo Akademi, skriver Bonsdorff så här:

"Sanningen är nog enklast uttryckt så att skarven fått nyckelresurser öppnade via skydd utanför Östersjön. Ökade lokala bestånd och behov att spridas, något mildare klimat, det vill säga längre säsonger med isfritt kustvattnen, gynnar immigration, mycket god tillgång på föda och häckningsplatser (eutrofiering = ökad produktion = ökad mängd fisk i lagom storlek = klart att nån äter där det finns mat), få eller inga naturliga fiender, inklusive parasiter och sjukdomar, förutom att havsörnarna aktivt tar skarv (ägg, ungar och vuxna). Detta har betytt en explosionsartad populationsökning. Sen råkar fågeln vara stor och svart. Och av våra 50 000 öar i Skärgårdshavet är det kanske ett dussin (?) som hittills "förstörts", men det har ju även visat sig att häckplatserna repar sig fortare än man kan ana. Jag kan inte se problemet alla talar om."

Men tillbaka till boken som svarar på det som saknats i debatten.

I kapitlet "Skärgårdshavets känsliga ekosystem" intervjuas bland andra docenten **Christoffer Boström** vid ÅAs fältstation i Korpoström. Övergödningsfrågor har sysselsatt honom under hela hans tid som marinbiolog. Han säger att han inte har hittat några vetenskapliga belägg för att mängden abborre skulle minska. Däremot tycker han att det går sämre för gösen, siken och flundran. Flundran verkar ha blivit mindre allmän under årens lopp, vilket han tror beror på att sandbottnarna nufortiden är så fulla med alger att fisken inte lyckas med sin lek. Flundran behöver rena sandbottnar för leken. Att skarven skulle ha någon avgörande inverkan på fiskbestånden tror han inte.

"Jag tror inte att yrkesfiskarna kommer att få mer värdefull fisk i sina nät även om man gick in för att skjuta varenda skarv i Skärgårdshavet. Ekosystemet är mera komplext än så, och vi har rubbat praktiskt taget alla komponenter i det de senaste hundra åren. Det är nog de övergripande stora miljöförändringarna som skapar obalans i fiskbestånden, om mitt intryck är att skarven i Skärgårdshavet bara är marginell i det sammanhanget."

Han förklarar att när fiskarnas lekbotten och vattenvegetation försvinner eller förändras, eller när födoresurserna och vattentemperaturen växlar, reagerar också fiskbestånden. Det att fiskarnas barnkammare och kylskåp försvinner har större effekt än en enskild fågel, som dessutom till stor del lever på kommersiellt oviktiga arter.

Visst kan skarven helt lokalt ha en viss inverkan på fiskbeståndet, säger han, men han tycker att det är en kraftig förenkling att direkt koppla skarvbestånden till de fluktuerande fiskbestånden. Både fiskarna och fåglarna är rörliga varelser som flyttar på sig hela tiden, däremot brukar fiskare nyttja samma vatten i årtionden.

Håkans hage

om naturströvtåg och naturlitteratur

Håkan Eklund, 050-5672213
e-post: hakan.eklund@abo.fi

Ekosystemet är väldigt komplicerat och den lokala variationen är stor. Det är vi människor som har gått och stökat till systemet, och naturen reagerar helt enligt det. Vi har oss själva att skylla, säger han.

Ur Christoffer Boströms synvinkel är det största problemet i Skärgårdshavet just nu de ökande algmassorna. Algerna sjunker till bottnen och ruttnar. För nedbrytningsprocessen krävs syre, vilket leder till att syret under algmattorna tar slut och att djuren och växtligheten under dem dör. För tillfället är de totalt syrefria bottnarna i Östersjön lika stora som Danmarks yta!

För Skärgårdshavets del finns det ännu inte uträkningar av hur stor yta av bottnarna som är döda.

Också professor Ilppo Vuorinen som intervjuats på Skärgårdshavets forskningsinstitut ute på Själö i Nagu är orolig för övergödningens effekter och muddermassornas giftinnehåll. De senare innehåller en massa gifter, bland annat TBT som dödar alla bottendjur, och som lagligt får dumpas året runt i södra Erstan. Med en enkel lagändring skulle man kunna förhindra detta, säger han, men konstaterar att det alltid är ekonomin som styr. Och politikerna.

I ett annat kapitel får vi möta **Stig Jansson** (80) på Stenskär som fiskat hela sitt liv. Han berättar att det för kom otroligt bra med gäddor som han fiskade med gäddrysssjor. Nufortiden kommer det sällan någon gädda, säger han. På 1950-talet fanns ännu inte gösar i hans vatten, under 1980-talet fanns det gott om dem, och under senaste decennier har de tydligt minskat, liksom också flundra och abborre.

Trots att han inte gillar skarvars och sälars fiskätande så vet han att de inte är de enda orsakerna till obalansen i havet. Han har noterat att vattenkvaliteten och den marina fluran har ändrat mycket sen han var pojke på 1930-talet. Bland annat trådalgerna har blivit problematiska eftersom de fastnar i näten och täpper till maskorna. Han är orolig för yrkesfiskarnas framtid. Trots föredling av fisk och bättre priser än förr, är inte fiske längre lönsamt säger han.

Men boken handlar om mycket mer än marinbiologi, fiske och domedag. Här finns intressanta kapitel med bildmaterial från Svinövraket, Trunsövraket, Nordövraket och Brännskärsvraket. Här hittas vackra dykbilder från Jurmovattnen, isdykning och intervjuer med dykare från Åbolands första dykarklubb, Pargas Tumlare, som grundades 1971.

Största delen av bildmaterialet är utmärkt, Erik Saanila är en god fotograf både under och ovanför ytan och Marina Saanilas textmaterial är både lättläst och substansfyllt; en bra kombination i en bok med en tilltalande layout.